

Ján Tibenský a otázky dejín medicíny v kontexte histórie vied*

Matej Gogola

GOGOLA, Matej. Ján Tibenský and the Problems of Medical History in the Context of the History of Science. In *Historický zborník*, Vol. 35, 2025, No. 1, pp. 96-104. Abstract: Ján Tibenský is widely regarded as one of the most significant historians of science and technology in Slovakia. His extensive body of work demonstrates a comprehensive approach, encompassing the history of medicine and healthcare. Beyond serving as a frequent reviewer of his colleagues' research and an editor of broader conceptual collections, Tibenský authored several studies dedicated specifically to the history of medicine. The archives of the Slovak Academy of Sciences house a wealth of materials documenting Tibenský's contributions to this field, which we aim to present in this paper.

Keywords: Ján Tibenský, History of Medicine, History of Science and Humanities, Slovak Academy of Sciences.

Cieľom príspevku je demonštrovať erudovanosť Jána Tibenského nielen v kategórii dejín vied (v tomto prípade konkrétne medicíny), ale takisto poukázať na jeho všestrannú „historickú gramotnosť“, ktorá, okrem iných daností, spočíva v umení spolupracovať a spájať.

Je evidentné, že dejiny vedy a techniky boli iba časťou rozsiahleho výskumného záberu tohto historika. Napriek tomu Jána Tibenského v tejto kategórii môžeme označiť za „nestora“ alebo „otca“. Práve jemu totiž slovenská historiografia prisúdila autorstvo vypracovania koncepcie a metodológie dejín vied a techniky.¹ Otvoril tým dvere do oblastí, ktoré dnes nazývame sociálnymi či kultúrnymi dejinami, resp. dejinami intelektuálov či každodennosti, ktoré sú v súčasnej historiografii dlhodobým trendom.

S dejinami vied sa Ján Tibenský zoznámil v podstate už bezprostredne v úvode svojej kariéry. Od roku 1950 bol ako zamestnanec *Matice slovenskej* poverený redigovaním mesačníka *Slovensko*, časopisu pre popularizáciu spoločenských

* Príspevok je výstupom projektu VEGA 1/0024/24 riešenom na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave s názvom: Dejiny Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 1948 – 1968. Fakulta, veda, osobnosti a spoločenský kontext od Februárového prevratu do vpádu vojsk Varšavskej zmluvy.

¹ K tomu napríklad MOROVICS, Miroslav Tibor. Prvé tri desaťročia Slovenskej spoločnosti pre dejiny vied a techniky pri SAV. In *Z dejín vied a techniky XVII*. Bratislava : Historický ústav SAV; Slovenská spoločnosť pre dejiny vedy a techniky, 1997, s. 7-19.

vied, kde prispieval do každého čísla.² Ako sám poznamenal, tu „*sa naučil písať*“.³ Postupne, už ako predstaviteľ SAVU a neskôr SAV,⁴ sa začal zaujímať o témy, ktoré by sme mohli zaradiť do podmnožiny dejín vzdelanosti a pedagogiky, úzko súvisiace a viažuce sa aj na dejiny medicíny a zdravotníctva. Podieľal sa napríklad na výskume dejín najstarších najvyšších vzdelávacích inštitúcií, počiatkom vedy na území Slovenska, a to Univerzite Istropolitane,⁵ Trnavskej univerzite a sčasti aj vzniku a prvým dekádám Univerzity Komenského v Bratislave.

Jána Tibenského by sme v tomto krátkom príspevku radi predstavili v troch smeroch. Po prvé ako autora vedeckých a populárno-vedeckých príspevkov, ktoré spadajú pod dejiny medicíny, ďalej ako editora zborníkov a tvorca syntéz, kde tematicky – sčasti – tiež rovnaký predmet záujmu rezonuje a po tretie ako recenzenta jednotlivých vedeckých príspevkov s rovnakou témou výskumu. Práve Ján Tibenský bol – aj z dôvodu výkonu svojej funkcie – zodpovedný za to, v akej podobe a či vôbec budú vedecké štúdie jeho kolegov uverejnené. Posledný bod je pre nás najzásadnejší a najzaujímavejší, pretože o ňom v odbornej literatúre nie sú zmienky a informácie sa dajú dohľadať len v archívnych materiáloch.

V rámci heuristiky sme, okrem vedeckej literatúry, vychádzali predovšetkým z osobného fondu Jána Tibenského uloženého v Archíve SAV.⁶ V ňom nachádzame kvantum minucióznej práce, ktorú na poli dejín vied – a teda aj dejín medicíny, farmácie

² CAMBEL, Samuel. Život práce a hľadania. In HRABOVEC, Ivan (ed.). *Veda a technika v dejinách Slovenska. Zborník prác k 60. narodeninám PhDr. Jána Tibenského*, DrSc. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre dejiny vied a techniky pri SAV, 1983, s. 6. Zamestnancom Historického odboru Matice slovenskej v Martine sa stal po ukončení štúdia na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity 1. júla 1948 (Ján Tibenský študoval odbor slovenčina a dejepis v rokoch 1943 – 1948). V súvislosti s témou príspevku možno podotknúť, že pôvodne uvažoval o štúdiu medicíny. K podrobnostiam z Tibenského biografie pozri Archív (ďalej ako A) SAV, fond (ďalej ako f.) Tibenský, Ján – osobný fond, inventárne číslo (ďalej inv. č.) 432, škatuľa číslo (ďalej šk. č.) 41, sig. III C (*Životopis pre Správu bibliografického oddelenia Hlavnej redakcie Odborovej pedagogickej encyklopédie Slovenska* a A SAV, f. Tibenský Ján – dodatok, inv. č. 97, šk. č. 5, sign. III B (*Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*). Pozri tiež MOROVICS, Miroslav Tibor. *Lúčime sa s Jánom Tibenským* [online]. Dostupné na: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset=doc=services-news&source_no=20&news_no=4458 [cit. 18. 11. 2024].

³ A SAV, f. Tibenský Ján – dodatok, inv. č. 97, šk. č. 5, *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*, s. 21.

⁴ K detailom pozri A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, inv. č. 97, šk. č. 5. *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*, s. 27-28.

⁵ Ešte stále, a nielen v slovenskej historiografii, sa pre bratislavskú stredovekú univerzitu zaužíva názov *Academia Istropolitana*. Akadémiou nazýval Istropolitanu aj Ján Tibenský. Keďže sa termín *academia* v prameňoch k danej inštitúcii vyskytuje až od roku 1490 a dovtedy je výlučne označovaná ako *studium generale*, *universitas*, *Hochschull* či *Hoche schuell*, je na zvážení, či by aj širšia akademická, ale i laická obec nemala preferovať termín univerzita. K tomu GOGOLA, Matej. Univerzita Istropolitana a jej Lekárska fakulta. In *Historia Medicinae Slovaca II. Zahraniční lekári na Slovensku. Slovenskí lekári v zahraničí*. Bratislava : Stimul, 2018, s. 38. K téme z novšej literatúry najmä HLAVAČKOVÁ, Miriam. *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí*. Bratislava : Pro Historia, 2008, s. 105.

⁶ A SAV, f. Tibenský, Ján, 47 škatuľ a A SAV, f. Tibenský, Ján – dodatok, 10 škatuľ.

či zdravotníctva vykonal, čím za sebou zanechal siahodlhý a skutočne úctyhodný odkaz nielen na domácej, ale aj medzinárodnej úrovni.

Ako sme už spomenuli, Ján Tibenský pôsobil jednak ako autor jednotlivých príspevkov (napríklad v dielach: *Václav Trnka z Křovic, Päťsto rokov vysokého školstva na Slovensku, Tradície slovenskej vedy, 200 rokov lekárskej fakulty v Trnave, Humanistická vzdelanosť, učitelia a Slovensko, Trnavská univerzita v slovenských dejinách, Trnavská univerzita v histórii Slovenska a mesta, Slovenské kúpele a minerálne pramene od polovice 18. do polovice 19. storočia v kontexte slovenských dejín, Vedecký život v Bratislave do čias Jána Andreja Segnera, Historiografia dejín prírodných vied, medicíny a techniky na Slovensku v rokoch 1960 – 1970*), ktoré vychádzali v zborníku *Z dejín vied a techniky na Slovensku* od roku 1962, resp. vo *Vlastivednom časopise a Svete vedy* či populárno-vedecké príspevky v seriáli denníka *Pravda* s názvom *Veda píše dejiny*, ktorý organizačne, ale i redakčne zabezpečoval. Prirodzene nemôžeme opomenúť monumentálnu *Bibliografiu prírodných, lekárskejších a technických vied na Slovensku do roku 1850* (z roku 1976), pozostávajúcu z dvoch častí.⁷ K nej treba spomenúť ešte fakt, že Mária Hrochová pracovala na pokračovaní až do roku 1920, jej predčasná smrť však nedovolila prácu kompletne dokončiť. Takisto aj Norbert Duka-Zólyomi pracoval na bibliografii k dejinám zdravotníctva a medicíny na Slovensku, tiež do roku 1920. Z jeho práce vyšla iba časť, aj keď ucelená, a to *Balneologická bibliografia Slovenska 1850-1920*.⁸ V oddelení dejín vied a techniky spolupracoval Ján Tibenský aj na súpise slovacík vo vzťahu k dejinám vedy a techniky, ale aj k prírodovednému a medicínskemu poznávaniu Slovenska.⁹

Pokiaľ ide o zborníky a syntézy, na ktorých Tibenský spolupracoval, jednoznačne treba spomenúť recenzovaný vedecký zborník *Z dejín vedy a techniky na Slovensku*, ktorého prvý ročník vyšiel v roku 1962. Dosiaľ dosiahol počet 18 vydaných zväzkov

⁷ Jednotlivé práce vznikli v rokoch 1962 – 1976. V tejto súvislosti sme sa rozhodli odkázať na rukopisy z osobného fondu Tibenského Jána z Archívu SAV, ktoré sám autor konzekventne pripravil v rámci vecných skupín: Materiály z vedeckej činnosti, Materiály z funkcií vedeckých, Biografické materiály, Korešpondencia a Materiály o pôvodcovi fondu. K tomu pozri KAMENCOVÁ, Lýdia. *Tibenský, Ján. Úvod k inventáru* [online]. Dostupné na: <https://archiv.sav.sk/inventare/inventar.php?id=141&sig=uvod> [cit. 19. 11. 2024]. K jednotlivým príspevkom: A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 10. *Václav Trnka z Křovic*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 10. *Päťsto rokov vysokého školstva na Slovensku*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 10. *Tradície slovenskej vedy*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 10. *200 rokov lekárskej fakulty v Trnave*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 11. *Humanistická vzdelanosť, učitelia a Slovensko*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 14. *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 14. *Trnavská univerzita v histórii Slovenska a mesta*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 14. *Slovenské kúpele a minerálne pramene od polovice 18. storočia do polovice 19. storočia v kontexte slovenských dejín*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 38. *Wissenschaftlichen Leben in Pressburg /Bratislava/ zur Zeit Johann Andreas Segners*; A SAV, f. Tibenský, Ján – osobný fond, šk. č. 15. *Historiografia dejín prírodných vied, medicíny a techniky na Slovensku v rokoch 1960 – 1970*.

⁸ TIBENSKÝ, Ján. Profesor Daniel Rapant ako vychovávateľ vedeckého dorastu. In *Historik Daniel Rapant – Život a dielo (1897 – 1988 – 1997)*. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1998, s. 89.

⁹ A SAV, f. Tibenský Ján – dodatok, inv. č. 97, šk. č. 5, *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*, s. 54.

a Ján Tibenský bol až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1986 hlavným vedeckým redaktorom tohto významného a (typologicky a takisto rozsahovo) ojedinelého periodika. V roku 1986 vyšiel prvý diel „trilógie“ *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku*,¹⁰ ktorú Miroslav Tibor Morovics nazval „desaťročia hlavným koordinačným a integrujúcim prvkom vo výskume danej problematiky, s významným dosahom aj do súčasnosti“.¹¹ Ako prvý, takisto aj druhý diel predstavil pozoruhodné osobnosti, ktoré formovali a ovplyvňovali vedu a techniku na dnešnom území Slovenska, medzi ktorých autori zaradili aj jednotlivcov s lekárskeym vzdelaním. Posledných „priekopníkov“ sa podarilo vydať v spolupráci s Ondrejom Pössom v roku 1999 a okrem iného sa v nich autori venujú aj hlavným aktérom, ktorí stáli pri vzniku Univerzity Komenského a jej prvej fakulty, lekárskej.¹² V roku 1979 zasa vyšla prvá veľká syntéza svojho druhu, ktorú autor nazval *Dejiny vedy a techniky na Slovensku*.¹³

Celkovo „cez ruky“ Jána Tibenského prešli desiatky až stovky prác, prípadne výskumných úloh, ktoré recenzoval, oponoval, hodnotil a opravoval. Jeho neviditeľná „mravčia“ práca často aj z nekvalitných predlôh urobila relevantný vedecký výstup.¹⁴ Okrem iných sa medzi nimi vyskytli aj príspevky kolegov z oddelenia dejín vied a techniky Historického ústavu SAV. Vo viacerých príspevkoch (najmä úvodníkoch v zborníku *Z dejín vied a techniky na Slovensku*) vychádzal z toho, že slovenská historiografia sa systematicky začala zapodievať dejinami vedy (a tým aj dejinami medicíny) až vznikom tejto inštitúcie. Dovtedy boli dejiny vied a techniky, ako sám poznamenal, „poľom neoraným“.¹⁵

V tejto súvislosti chceme podotknúť, že v roku 1953 spolu so vznikom samotnej Slovenskej akadémie vied (SAV) sa v rámci sekcie biologických a lekárskeych vied vytvoril Kabinet dejín biologických a lekárskeych vied, pri technickej sekcii Kabinet dejín technických a prírodných vied, pri sekcii poľnohospodárskych vied Kabinet pre dejiny

¹⁰ TIBENSKÝ, Ján (ed.). *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 1*. Bratislava : Obzor, 1986.

¹¹ MOROVICS, Miroslav T. *Lucíme sa s Jánom Tibenským* [online]. Dostupné na: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset&doc=services-news&source_no=20&news_no=4458 [cit. 2. 12. 2024].

¹² Autori (historici a lekári) Ján Tibenský, Rudolf Moravec, Ľuta Červeňanská, Anton Ponfuch, Ivan Hulín, Vladimír Haviar, Ladislav Dohnány, Anna Falisová, Ľudmila Pavlíková, Andrej Getlík, Karol Kapeller, Darina Heřmanová a Milan Beniak sa venovali profilom najvýznamnejších osobností bratislavskej lekárskej fakulty v rokoch 1919 až 1945, medzi ktoré editori zaradili Kristiana Hynka, Stanislava Kostlivého, Vítězslava Chlumského, Gustáva Müllera, Michala Šeligu, Miloša Netouška, Františka Šimera, Jaroslava Sumbala, Ľudovíta Valacha, Boženu Štúrovú-Kuklovú, Emanuela Fila, Alojza Jána Churu, Zdeňka Frankenbergera, Jana Florianu, Jana Buchtalu, Júliusa Ladzianskeho-Ledényiho, Jaroslava Stuchlíka a Ivana Stodolu. TIBENSKÝ, Ján – PÖSS, Ondrej (eds.). *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 3*. Bratislava : Academic Electronic Press, 1999, s. 85-136. Ján Tibenský sa tam venoval prvému rektorovi univerzity, internistovi Kristianovi Hynkovi (s. 85-90) a v spoluautorstve s Ivanom Hulínom aj Františkovi Šimerovi (s. 101-107).

¹³ TIBENSKÝ, Ján. *Dejiny vedy a techniky na Slovensku*. Martin : Osveta, 1979.

¹⁴ V súvislosti s tým spomíname napríklad prípad, keď pracoval na posudkoch k *Slovenskému biografickému slovníku* a vtedajší predseda Matice slovenskej Vladimír Mináč, s ktorým nemal najlepší vzťah, sa o jednotlivých posudkoch vyjadril, že len ten Tibenského „za niečo stál“. A SAV, f. Tibenský Ján – dodatok, inv. č. 97, šk. č. 5, *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*, s. 59.

¹⁵ TIBENSKÝ, Ján. Stav a úlohy dejín vied a techniky na Slovensku. In *Z dejín vied a techniky na Slovensku I*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1962, s. 6.

poľnohospodárskych vied.¹⁶ K 1. januáru 1960 preradilo Predsedníctvo SAV jednotlivé kabinety do Historického ústavu, kde ďalej fungovalo zlúčené pracovisko dejín vied a techniky so samostatnou vedeckou radou.¹⁷ Vedením oddelenia bol poverený Ján Tibenský, ktorý sa obklopil spoľahlivými a naslovovzatými odborníkmi z viacerých vedných oblastí. Medzi historičky a historikov, ktorí sa dejinami medicíny a zdravotníctva zaoberali, môžeme zaradiť napríklad „prvú dámu“ tejto disciplíny na Slovensku Máriu Bokesovú-Uherovú (1917 – 1997) a Norberta Duku-Zólyomiho (1908 – 1989), ale tiež Radoslava Fundárka (1928 – 1996), neskôr sčasti Ivana Hrabovca (1931) a Ľubomíra Viliama Prikrýla (1934). K najvýznamnejším postavám, ktoré prispeli významnou mierou do historiografie dejín medicíny a zdravotníctva patrili Mária Bokesová-Uherová a Norbert Duka-Zólyomi. Mária Bokesová-Uherová začala pôsobiť v Kabinete pre dejiny biologických a lekárskech vied v roku 1955. Po jej prvej vedeckej monografii o Bratislavskom lekársko-prírodovedeckom spolku z roku 1958¹⁸ nasledovala ďalšia, o Lekárskej fakulte Trnavskej univerzity o štyri roky neskôr.¹⁹ Norbert Duka-Zólyomi, spolupracujúci s oddelením od polovice 60. rokov 20. storočia, je známy predovšetkým svojou vedeckou monografiou o bratislavskom mestskom lekárovi Zachariášovi Teofilovi Huszto.²⁰ Vrúčne vzťahy v kolektíve oddelenia dokazuje fakt, že Ján Tibenský predniesol v roku 1989 na jeho pohrebe smútočnú reč v mene jeho kolegov a celej Spoločnosti pre dejiny vied a techniky pri SAV.²¹

Od 70. rokov 20. storočia začal kolektív oddelenia dosahovať významnejšie vedecké výsledky aj v súvislosti s dejinami medicíny. Ako sám Ján Tibenský vo svojom životopise píše, dialo sa to aj vďaka akademikovi Ivanovi Stanekovi (tiež nadšencovi dejín medicíny), ktorý bol predsedom Slovenskej spoločnosti pre dejiny vied a techniky a zároveň predsedom Edičnej rady vydavateľstva SAV. Aj vďaka Ivanovi Stanekovi teda mohla vzniknúť reprezentačná edícia *Dejiny vied a techniky*, v rámci ktorej vyšli aj práce Márie Bokesovej-Uherovej a Norberta Duku-Zólyomiho.²²

¹⁶ A SAV, f. Tibenský Ján – dodatok, inv. č. 97, šk. č. 5, *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*, s. 37; Ján Tibenský napísal, že „dejiny vedy a techniky na Slovensku a založenie SAV sú akoby spojené nádoby“. K tomu TIBENSKÝ, Ján. Slovenská akadémia vied a dejiny vedy. In *Z dejín vied a techniky na Slovensku VII*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1974, s. 8.

¹⁷ TIBENSKÝ, Ján. Stav a úlohy dejín vied a techniky na Slovensku, s. 6-7; TIBENSKÝ, Ján. *Dejiny vedy a techniky na Slovensku*. Martin : Vydavateľstvo Osveta, 1979, s. 7.

¹⁸ BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Bratislavský Lekársko-prírodovedný spolok (1856 – 1945)*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958.

¹⁹ BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Lekárska fakulta Trnavskej univerzity (1770 – 1777)*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1962.

²⁰ DUKA-ZÓLYOMI, Norbert. *Zacharias Gottlieb Huszty 1754 – 1803: Mitbegründer der modernen Sozialhygiene*. Bratislava : Slov. Akad. der Wissensch., 1972.

²¹ A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 14. Zomrel JUDr. Norbert Duka Zólyomi, CSc. Reč bola publikovaná v časopise *Alkoholizmus a drogové závislosti*, do roku 1995 ako *Protialkoholický obzor*, kam Norbert Duka-Zólyomi prispieval k témam o dejinách alkoholizmu. Pozri TIBENSKÝ, Ján. Zomrel JUDr. Norbert Duka Zólyomi, CSc. In *Protialkoholický obzor*, roč. 24, 1989, č. 6, s. 382-384.

²² A SAV, f. Tibenský Ján – dodatok, inv. č. 97, šk. č. 5, *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu*, s. 61.

Čulé vedecké styky a spoluprácu nadväzovali zamestnanci oddelenia tiež s Blažejom Konštantínom Rippom (1912 – 1981) z I. internej kliniky Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, s Ňutou Červeňanskou (1913 – 2006) z Ústavu zdravotnej výchovy či Jánom Junasom (1925 – 2002) z Katedry hygieny a sociálneho lekárstva Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave so sídlom v Martine. Práce jednotlivých historikov, lekárov a historikov medicíny sú dodnes hojne citované, obsahujú relevantné informácie a v niekoľkých smeroch stále neboli prekonané. Práve Ján Tibenský „púšťal“ ich práce ďalej a vďaka nemu a niektorým jeho poznámkam a postrehom boli publikované v zborníku *Z dejín vedy a techniky na Slovensku*, resp. ako samostatné vedecké monografie, ale napríklad i vysokoškolské skriptá. Z týchto prác by sme chceli vyzdvihnúť najmä diela z proveniencie Márie Bokesovej-Uherovej.²³ Ján Tibenský ju nazýva „najpovolanejšou osobou na Slovensku“ k téme dejín medicíny.²⁴ V inom posudku zase vyzdvihuje jej celoživotnú prácu na tomto bádateľskom poli a konštatuje, že taká komplexná historicko-zdravotnícka práca, ani pokiaľ ide o české krajiny, zatiaľ neexistuje.²⁵ Pochvalne znejú recenzie na jej práce, ako aj na diela Jána Junasa.²⁶

V roku 1972 vyšiel monotematický zborník *Z dejín vied a techniky na Slovensku VI*, kde sa hlavná dejová línia tiahla okolo Lekárskej fakulty Trnavskej univerzity. Išlo o príspevky prednesené na medzinárodnej konferencii uskutočnenej k 200. výročiu založenia tejto fakulty v roku 1969. Okrem Márie Bokesovej-Uherovej, ktorá samostatnú vedeckú monografiu o trnavskej lekárskej fakulte napísala o desať rokov skôr,²⁷ sa v medzinárodnom autorskom kolektíve vyskytli mená ako Erna Lesky, Ladislav Dohnány, Blažej Konštantín Rippa, Radoslav Fundárek, Jolán M. Zemlén, Endre Réti, Norbert Duka-Zólyomi, József Antall, Ňuta Červeňanská, Jozef Šimončič, György Huszár, Ľubomír Viliam Prikrýl, Emil Schultheisz a Lajos Tardy.²⁸ Niet pochybností, že Ján Tibenský s kolektívom svojich kolegov z oddelenia celý zborník niekoľko rokov pripravoval, na jednotlivé práce písal posudky a recenzie a mal tak leví podiel na vydaní významnej publikácie.

²³ Predovšetkým BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Dejiny zdravotníctva na Slovensku*. Martin : Osveta, 1989; BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária – JUNAS, Ján. *Dejiny medicíny a zdravotníctva*. Martin : Osveta, 1985; BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Zdravotníctvo na Slovensku v období feudalizmu*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1973; BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Ján Jessenius: 1566 – 1621 (k 1400. výročiu narodenia)*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1966; BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Lekárska fakulta Trnavskej univerzity (1770 – 1777)*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1962; BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Bratislavský Lekársko-prírodovedný spolok (1856 – 1945)*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958.

²⁴ A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 20. *Posúdenie námetu práce PhDr. Márie Bokesovej-Uherovej, CSc. Dejiny zdravotníctva na Slovensku*. Z posudku sa dokonca dozvedáme, že jej vedecká monografia *Zdravotníctvo na Slovensku v období feudalizmu* mala ďalšie dve pokračovania v rukopisoch. Vydavateľstvo Veda ich však „pre nedostatok kapacít“ nevydalo.

²⁵ A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 21. *Lektorský posudok práce. PhDr. Mária Bokesová-Uherová, CSc.: Dejiny zdravotníctva na Slovensku*.

²⁶ Predovšetkým JUNAS, Ján. *Prehľad dejín lekárstva*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1975. Posudok na prácu: A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 19. *Posúdenie námetu J. Junas a kol.: Prehľad dejín lekárstva*.

²⁷ BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Lekárska fakulta Trnavskej univerzity (1770 – 1777)* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1962.

²⁸ *Z dejín vied a techniky na Slovensku VI*. Bratislava : Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1972.

Ďalšie posudky a recenzie možno spomenúť na práce Jozefa Šimončiča, Augustína Rebra, Ľúty Červeňanskej, Norberta Duku-Zólyomiho, Kazimíra Malatinského, Antona Vantucha, Ivana Pondašu, Jozefa Lajdu a iných.

Ján Tibenský jednoznačne obohatil slovenskú historiografiu o hodnotné práce a to nielen ako autor, ale aj ako vydavateľ, recenzent a človek, ktorý skromne stál „za oponou“ a svojou rozhľadenosťou (vedecky) a rozvážnosťou (politicky a strategicky – z hľadiska výkonu funkcie vedúceho oddelenia) dotváral veľkolepé koncepty. Medzi ne môžeme zaradiť aj systematický rozvoj bádania v oblasti dejín medicíny a zdravotníctva, na ktorých sa spolupodieľal v oddelení dejín vied a techniky SAV predovšetkým s Máriou Bokesovou-Uherovou a Norbetom Dukom-Zólyomim.

Na záver, ešte dve krátke archívne zaujímavosti. Pokiaľ ide o výchovu vedeckého dorastu, Ján Tibenský sa nazdával, že najlepšia situácia bola práve na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, keďže tam mal byť vzťah profesor – docent – asistent – poslucháč veľmi podobný tradičnému spôsobu výchovy v remesle: majster – tovariš – učeň s účasťou docentov a asistentov na operáciách, vizitách, na praktických a teoretických cvičeniach a podobne. A práve preto nebol, podľa Tibenského, prekvapujúci fakt, že práve na bratislavskej lekárskej fakulte boli prvé habilitácie a aj najviac mladých slovenských lekárov – vedcov.²⁹

V Tibenského osobnom fonde, v škatuli číslo 10 s inventárnym číslom 80 v Materiáloch z vedeckej činnosti publikovaných rukopisov sa na druhej strane vizitky profesora Alexandra Huščavu nachádza odkaz z 26. januára 1968 pre Jána Tibenského s textom: „Milý Janko, prosím Ťa účtve, ujmi sa usilovného a nadaného historika lekárnictva. Z vlastného záujmu absolvoval u mňa aj paleografický seminár. Poznám ho dobre! Ďakuje a zdraví Ťa Tvoj [symbol odkazujúci na prevrátenie strany].“ Kto bol týmto historikom sa však autorovi príspevku dosiaľ zistiť nepodarilo.

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Archívne pramene

Archív (ďalej ako A) SAV, fond (ďalej ako f.) Tibenský, Ján – dodatok, inventárne číslo (ďalej ako inv. č.) 97, škatuľa (ďalej ako šk.) č. 5. *Ján Tibenský: Vlastný stručný životopis zameraný najmä na moje povolanie a prácu.* (98 strojopisných strán).

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 10. *Václav Trnka z Křovic.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 10. *Päťsto rokov vysokého školstva na Slovensku.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 10. *Tradicie slovenskej vedy.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 10. *200 rokov lekárskej fakulty v Trnave.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 11. *Humanistická vzdelanosť, učenci a Slovensko.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 14. *Trnavská univerzita v slovenských dejinách.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 14. *Trnavská univerzita v histórii Slovenska a mesta.*

²⁹ TIBENSKÝ, Ján. Profesor Daniel Rapant ako vychovávateľ vedeckého dorastu, s. 87.

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 14. *Slovenské kúpele a minerálne pramene od polovice 18. storočia do polovice 19. storočia v kontexte slovenských dejín.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 38. *Wissenschaftlichen Leben in Pressburg / Bratislava/ zur Zeit Johann Andreas Segners.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 15. *Historiografia dejín prírodných vied, medicíny a techniky na Slovensku v rokoch 1960 – 1970.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 14. *Zomrel JUDr. Norbert Duka Zólyomi, CSc.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 19. *Posúdenie námetu J. Junas a kol.: Prehľad dejín lekárstva.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 20. *Posúdenie námetu práce PhDr. Márie Bokesovej-Uherovej, CSc. Dejiny zdravotníctva na Slovensku.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 21. *Lektorský posudok práce. PhDr. Mária Bokesová-Uherová, CSc.: Dejiny zdravotníctva na Slovensku.*

A SAV, f. Tibenský, Ján, šk. č. 41. *Životopis pre Správu bibliografického oddelenia Hlavnej redakcie Odborovej pedagogickej encyklopédie Slovenska.*

Literatúra

BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Dejiny zdravotníctva na Slovensku.* Martin : Osveta, 1989.

BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária – JUNAS, Ján. *Dejiny medicíny a zdravotníctva.* Martin : Osveta, 1985.

BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Zdravotníctvo na Slovensku v období feudalizmu.* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1973.

BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Ján Jessenius: 1566 – 1621 (k 1400. výročiu narodenia).* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1966.

BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Lekárska fakulta Trnavskej univerzity (1770 – 1777).* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1962.

BOKESOVÁ-UHEROVÁ, Mária. *Bratislavský Lekársko-prírodovedný spolok (1856 – 1945).* Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1958.

CAMBEL, Samuel. *Život práce a hľadania.* In *Veda a technika v dejinách Slovenska.* Zborník prác k 60. narodeninám PhDr. Jána Tibenského, DrSc. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre dejiny vied a techniky pri SAV, 1983, s. 5-12.

DUKA-ZÓLYOMI, Norbert. *Zacharias Gottlieb Huszty 1754 – 1803: Mitbegründer der modernen Sozialhygiene.* Bratislava : Slov. Akad. der Wissensch., 1972.

GOGOLA, Matej. *Univerzita Istropolitana a jej Lekárska fakulta.* In *Historia Medicinæ Slovaca II. Zahraniční lekári na Slovensku. Slovenskí lekári v zahraničí.* Bratislava : Stimul, 2018, s. 37-46. ISBN 978-80-8127-215-8.

HLAČKOVÁ, Miriam. *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí.* Bratislava : Pro Historia, 2008. ISBN 978-80-970060-2-0.

JUNAS, Ján. *Prehľad dejín lekárstva.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1975.

MOROVICS, Miroslav T. Prvé tri desaťročia Slovenskej spoločnosti pre dejiny vied a techniky pri SAV. In *Z dejín vied a techniky XVII*. Bratislava : Historický ústav SAV; Slovenská spoločnosť pre dejiny vedy a techniky, 1997, s. 7-19.

TIBENSKÝ, Ján – PÖSS, Ondrej (eds.). *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 3*. Bratislava : Academic Electronic Press, 1999. ISBN 80-88888034-3.

TIBENSKÝ, Ján. Profesor Daniel Rapant ako vychovávateľ vedeckého dorastu. In MARSINA, Richard (ed.). *Historik Daniel Rapant – Život a dielo (1897 – 1988 – 1997)*. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1998, s. 85-95. ISBN 80-7090-470-4.

TIBENSKÝ, Ján. Zomrel JUDr. Norbert Duka Zólyomi, CSc. In *Protialkoholický obzor*, roč. 24, 1989, č. 6, s. 382-384.

TIBENSKÝ, Ján (ed.). *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 1*. Bratislava : Obzor, 1986.

TIBENSKÝ, Ján. *Dejiny vedy a techniky na Slovensku*. Martin : Osveta, 1979.

TIBENSKÝ, Ján – HROCHOVÁ, Mária – MAUEROVÁ, Mária. *Bibliografia prírodných, lekárskech a technických vied na Slovensku do roku 1850 1. Autorská časť*. Martin : Matica slovenská, 1976.

TIBENSKÝ, Ján – HROCHOVÁ, Mária – MAUEROVÁ, Mária. *Bibliografia prírodných, lekárskech a technických vied na Slovensku do roku 1850 2. Tematicko-chronologická časť*. Martin : Matica slovenská, 1976.

TIBENSKÝ, Ján. Slovenská akadémia vied a dejiny vedy. In TIBENSKÝ, Ján (ed.). *Z dejín vied a techniky na Slovensku VII*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1974, s. 7-12.

TIBENSKÝ, Ján. Stav a úlohy dejín vied a techniky na Slovensku. In TIBENSKÝ, Ján (ed.). *Z dejín vied a techniky na Slovensku I*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1962, s. 5-8.

TIBENSKÝ, Ján (ed.). *Z dejín vied a techniky na Slovensku VI*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1972.

Internetové zdroje

KAMENCOVÁ, Lýdia. *Tibenský, Ján. Úvod k inventáru* [online]. Dostupné na: <https://archiv.sav.sk/inventare/inventar.php?id=141 & sig=uvod> [cit. 19. 11. 2024].

MOROVICS, Miroslav T. *Lúčime sa s Jánom Tibenským* [online]. Dostupné na: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk & charset & doc=services-news & source_no=20 & news_no=4458 [cit. 2. 12. 2024].

Mgr. Matej Gogola, PhD.

Oddelenie histórie medicíny a zdravotníctva,

Ústav sociálneho lekárstva a lekárskej etiky,

Lekárska fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Sasinkova 2

813 72 Bratislava

matej.gogola@fmed.uniba.sk

ORCID:0009-0002-0564-8634